

СПОСОБИ ІНТЕНСИФІКАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ НА ОСНОВІ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Лариса СТРЕЛЬЧЕНКО (Кіровоград, Україна)

У статті розглянуто методи та прийоми застосування інтерактивних технологій у навчанні студентів іноземної мови на мовних факультетах, подані основні способи інтенсифікації навчального процесу, наведено приклади занять у формі ділової гри, симуляції.

Ключові слова: Державний освітній стандарт, підготовка вчителя в університеті, професійний розвиток і вдосконалення, організація навчання, упровадження прийому навчання, мовленнєва ситуація, продуктивні вміння.

The main methods and activities in teaching students foreign languages in language departments by means of interactive technique are investigated in this paper, strategies of intensification of the process and a sample of role-playing are given.

Key words: National Curriculum, pre-service teacher training, professional development, teaching management, dissemination of teaching technique, speech situation, productive skills.

Підвищення ролі іноземних мов як важливого засобу міжкультурного спілкування зумовлено поглибленням міжнародних зв'язків України, інтеграції країни до загальноєвропейських структур. Своєчасним відгуком на соціальні замовлення суспільства стали такі документи як Державний стандарт базової і повної середньої освіти, нові програми із іноземних мов для загальноосвітніх навчальних закладів, сучасне навчально-методичного забезпечення вивчення іноземних мов. У цих документах, які базуються на Рекомендаціях Ради Європи, закладено принципи комунікативної спрямованості, особистісної орієнтації, автономії учня, взаємопов'язаного навчання видам мовленнєвої діяльності, що реалізують один із ключових принципів Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти — «іноземні мови — для життя».

Вивчення стану викладання іноземних мов в середніх загальноосвітніх школах області свідчить, що хоч багато вчителів застосовують на уроках проектні форми роботи, а майже половина – організовують роботу в парному та груповому режимах, що передбачено чинною програмою з іноземних мов і закладено в шкільних підручниках та посібниках іноземних видавництв, які використовуються вчителями та учнями як додаткові навчальні матеріали, недостатньо застосовуються вчителями інші інтерактивні методи навчання іноземної мови учнів.

Необхідність посилення спрямованості курсу на розвиток мислення і мовлення школярів, формування мовних та мовленнєвих компетенцій ставить завдання підвищення мовленнєвої підготовки студентів мовних навчальних закладів, майбутніх вчителів іноземної мови. Значною мірою цьому сприяє атмосфера колективного спілкування, організованого на основі комунікативних ситуацій, нових інтерактивних технологій, що дає студентам можливість свідомо засвоювати іншомовний матеріал, продемонструвати свої вміння, виявити ініціативу, збагатити свій власний життєвий досвід, розширити мовну, мовленнєву та соціокультурну компетенцію і в майбутньому застосовувати інтерактивні методи в навчанні учнів. Питання формування комунікативної компетенції студентів мовних факультетів знаходиться постійно в полі зору як вітчизняних, так і зарубіжних методистів. Вченими розроблені методики інтенсивного навчання, основними елементами якої є: комунікативна обстановка; наближеність навчальної комунікації до реальної; оволодіння іноземною мовою під час творчої діяльності; наявність ситуативної позиції; насиченість спілкування; особистісно орієнтоване спілкування; активізація резервних можливостей особистості і колективу; варіативність навчальних методів і прийомів; співпраця викладача і студентів [2]. Комунікативний підхід, як найбільш адекватний меті навчання спілкування знайшов подальше дослідження в працях Калініної Л. В., Самойлюкевич І. В., Малигіної М. П. [3].

Суть комунікативного навчання полягає у підготовці студента до участі в процесі іншомовного спілкування в умовах іншомовного спілкування, створених в аудиторії. Відомий теоретик комунікативної методики Й. І. Пассов писав, що процес навчання є

моделлю процесу спілкування [5].

Комунікативний напрям збагатився новими дослідженнями, які повинні стати надбанням учителя-практика.

Потребою мовної практики, що продиктовано вимогами сучасного життя є розуміння і впровадження інтерактивних методів навчання, які зорієнтовані насамперед на формування у студентів, майбутніх вчителів, мовленнєвих умінь. У центрі уваги такого підходу перебуває діяльність самого студента. Викладач залучає студентів до творчої співпраці на занятті через пошукові, творчі, зорієнтовані на особистість завдання, на проектну діяльність, що дозволяє розвивати збагачену, більш складну особистість і посилює потяг до подальшого вивчення мови та більшої відкритості щодо нового культурного досвіду, бажання передати цей досвід своїм учням.

Одним із ефективних видів діяльності, спрямованої на становлення умінь, є інтерактивні види роботи. Матеріал, що активно опрацьовується протягом заняття з використанням інтерактивних форм, якісно засвоюється студентами, сприяє розвитку навичок та формуванню необхідних умінь, якими має володіти майбутній вчитель.

Застосування інтерактивних методик навчання іноземної мови розглядається нами як моделювання процесу комунікації, тобто заняття з іноземної мови - це модель процесу спілкування студентів за навчальною темою з використанням широкого діапазону завдань як фронтального, так й індивідуального характеру. Головне змістове навантаження лекцій і практичних занять спрямоване на створення проблемних ситуацій, проведення дискусій, круглих столів» тощо, коли студент стає суб'єктом саморозвитку, самоосвіти, самореалізації.

Форми проведення навчальних занять можуть бути різноманітними: поряд із звичайними застосовуються нетрадиційні, такі, як: «заняття-пошук», «заняття-дослідження», семінари, інтегровані заняття. Перевага надається парній роботі, груповій, колективній взаємодії. На занятті-пошуку індивідуальна робота чергується з груповою. Усі завдання студенти виконують разом з викладачем, а потім колективно їх обговорюють, між ними відчувається співпраця. Викладач заохочує ініціативу студентів, створює особистісно орієнтовані ситуації, участь у яких задовольняє потреби студентів в самоутвердженні, визнанні, схваленні іншими. На занятті застосовуються різноманітні методи і прийоми: проблемно-пошукові; комунікативні, діалогічні; імітаційно-ігрові; проектно-дослідницькі та інші. Студент стає суб'єктом навчального процесу: співвідносить цілі, вибирає способи розв'язування завдань, корегує, контролює та оцінює свій проект, що обговорюється в групі, творчо осмислює матеріал. Діяльність педагога має спрямовуватись на розвиток індивідуальності кожного студента, формування його здатності до самопізнання та самоосвіти, враховуючи при цьому індивідуальний темп і стиль студента.

Цікавою формою навчальних занять є заняття-дослідження і заняття-пошук, на основі яких відбувається процес пізнання. При використанні технології пошукових занять багато залежить від викладача, який має стимулювати студентів до постановки якомога більшої кількості запитань а отже, до індивідуально-колективного пошуку оптимальних варіантів розв'язування завдань. Особливістю таких занять є створення ситуації, перебуваючи в якій студент сам би зміг відповісти на запитання, які виникають. Відповіді студентів можуть бути не однаковими і не в усіх правильними. Важливо, щоб кожен діставав задоволення від самостійно знайденого способу розв'язування. Методи, які застосовуються на таких заняттях, в основному будуються на партнерських стосунках, діалогічному спілкуванні вчителя з учнями, самостійному відкритті ними знань, критичному ставленні до інформації, і толерантному ставленні до думки інших.

Особлива роль відводиться практичним заняттям, що мають мотивуюче начало, тобто характеризуються створенням проблемної ситуації, в якій важливе значення надається творчим стимулам під час виконання таких завдань, як робота над змістом малюнка, над змістом заголовку газетної статті, пригадування подій, складання проекту тощо. В її основі лежить індивідуальна робота над завданнями; власне бачення проблеми, висунення гіпотез, складання віршів, створення проекту і т. д.; передбачається свобода вибору способів розв'язування завдань, оцінювання, корегування, співвіднесення своїх досягнень з успіхами інших.

Завдання викладача – створювати такі навчальні ситуації, які, з одного боку, мають значимість для студентів, задовольняють їх пізнавальний інтерес з фахового спрямування підготовки у вузі, а з другого — дають змогу розкрити і реалізувати комунікативні здібності іноземною мовою, які необхідні в діяльності фахівців певної галузі, тобто їх вміння розпочати і вести бесіду, правильно висловити та аргументувати свої погляди на ту чи іншу проблему, дізнатись про думку співрозмовника, поцікавитись інформацією, уточнити факти або дані, попросити в чомусь допомогти чи запропонувати свою допомогу, мати передумови для свідомого використання засвоєного фахового матеріалу згодом в навчанні учнів.

За В. Скалкіним у ділових іграх студенти відпрацьовують «мовленнєві вміння і наповнюють іноземномовне спілкування предметним змістом, навчання набуває чітко вираженої професійної спрямованості [4: 64]. Активно використовуючи мовленнєві зразки та моделі, термінологічну лексику, лексико-граматичні структури, студенти вчаться виражати свої думки й наміри щодо розв'язування ділового питання, розвивати нестандартне мислення, формуються ділові якості та риси майбутніх фахівців.

Крім ділових ігор, викладач організовує так звані симуляції, або імітування ділової активності на практичних заняттях. Деякі дослідники називають таку діяльність імітаційно-моделюючою грою. Практично відмінності між діловими іграми та симуляціями є здебільшого умовними; мета як симуляцій, так і ділових ігор — сформувані професійно-орієнтовані вміння ділового спілкування студентів під час розв'язування різноманітних проблем ділового життя і таким чином реалізувати їх рольову поведінку у заданих чи створених викладачем умовах. У іграх має бути момент який би стимулював студентів як до пошуку альтернативних професійних способів ефективного розв'язування певної ділової проблеми, так і до відповідного мовного коментування процесу виконуваної роботи та вербального й невербального вираження досягнутих результатів.

Процес ділової гри або симуляції (імітації) ділової активності проходить кілька етапів: початковий, основний та завершальний. Як початковий, так і завершальний етап рольової гри складається з двох фаз: аудиторної і самостійної роботи.

Розглянемо, як моделюються комунікативні ситуації на прикладі теми «The Sitting of the Teachers' Council» для студентів 3 курсів з теми: «Bringing up children».

Студенти отримують завдання ознайомитися та самостійно опрацювати матеріал з цієї теми, використовуючи різноманітні джерела інформації: мережу Інтернет, підручники з педагогіки та основ педагогічної майстерності, методичні розробки, рекомендації щодо проведення засідань педагогічної ради школи, вони також мають підготувати конспекти, роздавальний матеріал, тощо. Викладач пропонує студентам тексти для читання та подальшого обговорення, після-текстові вправи та завдання комунікативного характеру, приклади виступів вчителів на засіданнях, ключові слова та вирази з теми, опорні мовні засоби для організації та проведення зборів і нарад. Роздавальним матеріалом можуть бути оголошення та порядок денний засідань педагогічної ради школи, протоколи, газетні та журнальні статті про проведення та результати нарад вчителів. Конспект студента містить назву теми, мету заняття, основні питання та теоретичні положення, які він опрацював, їх тезовий виклад, контрольні та дискусійні запитання з практичної підготовки та організації засідань педагогічної ради школи, список літератури. Все це допомагає студентам краще зрозуміти матеріал, представити свій виступ й сприйняти виступи одногрупників в процесі аудиторного заняття, активізувати самостійну роботу у процесі підготовки до наступного заняття.

Під час аудиторного заняття відбувається активне опрацювання матеріалу теми, активізація вживання мовленнєвих зразків та термінологічної лексики, обговорюються пропозиції студентів щодо порядку проведення педагогічних рад вчителів, їх змісту та найбільш актуальних питань шкільного життя ситуацій та проблем, які варто розв'язувати. Студенти пропонують порядок денний зібрань, визначають коло питань для обговорення, виробляють і погоджують пропозиції, тренуються у складанні проєктів рішень засідань вчителів.

Для мозкової атаки викладач може розпочати аудиторне заняття такими запитаннями:

- Для чого проводяться засідання педагогічної ради вчителів?

- Чи завжди вони є ефективними і як зробити їх цікавими?
- Чим відрізняються формальні і неформальні засідання?
- Хто в школі займається підготовкою засідань педагогічної ради вчителів і що є найголовнішим у їх підготовці та проведенні?

Такі проблемні запитання викликають міні-дискусії в групі. Кожен студент намагається дати своє бачення проблеми, запропонувати способи її розв'язування, аргументовано переконати одногрупників у правоті своєї позиції, враховуючи їх аргументи та наведені факти.

Ще одними типовим завданням, яке приводить до дискутування, є пропозиція студентам спростувати подані викладачем твердження щодо ділових зібрань. Наприклад, необхідно довести протилежне таким судженням:

- Suspension from school is the only right solution in some school situations.
- Teachers know everything about their pupils .
- Pupils' background is not important for teachers.

Аргументовані висловлювання студентів з прикладами зі свого досвіду, з різноманітних джерел інформації роблять дискусію цікавою і активізують кожного студента до висловлювання власної думки з обговорюваних питань.

Викладач заохочує розвиток творчої уяви студентів, спонукає їх до обговорення найбільш неймовірних ситуацій, які могли б трапитися в школі і стати предметом обговорення на засідання вчителів. Наприклад, викладач пропонує студентам дати свої варіанти відповідей на запитання «What would you do in the case...»:

- The class resents your advice;
- A pupil talks back;
- Pupils seem to have lost interest to your subject;
- A pupil can tell lies;
- A pupil quarrels with many classmates...

Таке заняття можна назвати семінаром-дискусією. Його цінність полягає в тому, що відбувається не озвучування матеріалу підручника та читання і переклад тематичних текстів, а живе обговорення проблем шкільного життя, розв'язання життєво-важливих проблем виховання в ході комунікації, що сприяє формуванню фахової та комунікативної компетенції студентів. Дуже важливо обговорити й вибрати цікаву тему для майбутніх вчителів. Наприклад, можна запропонувати студентам такі теми:

- Should a child be allowed to do at school anything he likes?
- Parents and teachers should guide children's friendship;
- Is play work for children in primary school?

Якщо теми для обговорення під час аудиторного заняття є справді цікавими для студентів, то вони не лише активізують лексику з теми, а й спонукають їх до висловлювання, участі не лише в обговоренні проблем, а й формують вміння вирішувати їх в подальшій роботі. Викладач, як правило, прислухається до думки студентів щодо тем для обговорення, і всіляко заохочує їх ініціативу. Обрання однієї теми обговорення сприяє об'єднанню студентів єдиною змістовною і цікавою для всіх діяльністю іноземною мовою.

Важливим організаційним етапом практичної підготовки до проведення навчального засідання педагогічної ради школи є визначення ролей, що їх виконуватимуть студенти. Викладач не примушує студентів обирати ту чи іншу роль, а дозволяє всім учасникам це зробити за бажанням. На цьому підготовчому етапі викладач може змоделювати проблемні ситуації:

- неявка одного з головних виступаючих на засідання;
- думки учасників засідання настільки протилежні, що не можна прийняти ніякого рішення;
- батьки учня не задоволені ставленням вчителя до їхньої дитини і бажають виступити на засіданні і таке інше.

Наступним етапом є ігрове проектування, тобто власне симуляція засідання педагогічної ради школи.

Студенти входять в свої ролі, імітують розроблений ними захід. Викладач здійснює загальне керівництво заняттям та зосереджується на підготовці до аналізу та оцінювання результатів діяльності студентів під час ділової гри, аналізу типових мовних помилок, що й відбувається на завершальному етапі заняття. Такі форми проведення занять як рольові та ділові ігри, симуляції надають студентам можливість брати активну участь у структурованій навчальній діяльності, генерувати ідеї ефективного розв'язування проблем, пов'язаних з їх майбутньою професійною діяльністю.

Впровадження активних способів і форм навчальної діяльності на занятті з іноземної мови сприяють формуванню і розвитку практичних навичок і вмінь спілкуванню, розвитку у студентів загальномовних, інтелектуальних, пізнавальних здібностей, знання психічних процесів, що допоможуть їм орієнтуватися в соціокультурних аспектах, а в педагогічному університеті майбутні вчителі іноземної мови мають оволодіти мовою та методикою її викладання в такій мірі, щоб навчати цій мові школярів.

БІБЛОГРАФІЯ

1. Васюренко О. Вищій освіті – ефективний розвиток // Вища шк. – 2001. – № 1. – С. 83-90.
2. Гез Н. И. Формирование коммуникативной компетенции как объект зарубежных методических исследований // Иностр. языки в шк. – 1985. – № 2. – С. 17–24.
3. Калініна Л. В., Самойлокевич І. В., Малигіна М. П. Навчаємо спілкування. – К.: Контекст, 2002.
4. Скалкин В. Л. Обучение диалогической речи: Пособие для учителей. – К.: Рад. шк., 1989. – 158 с.
5. Пассов В. И. Коммуникативный метод обучения иноязычному говорению. — М.: Просвещение, 1991.
6. Rivers, Wilga M. Communicating Naturally in a Second Language. – Cambridge: Cambridge University Press, 1996. – 243 p.
7. Voronka Zirka. Active methods of teaching spoken English // Іноземні мови. – 1995. – № 2. – С. 3–5.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Лариса Стрельченко – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри англійської філології Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Наукові інтереси: формування комунікативної компетенції студентів засобами інтерактивних технологій.